

קצור היני

המנוורה והטבת הנרות

על פי הנלמד בכלל 'עבודת הקרבנות' (תשפ"א-תשפ"ג)

המנוורה וכליה

כשישוב הקדוש ברוך הוא ויבנה ביתו והיכלו, הוא מחזיר את המנוורה למקומה¹². עמידת המנוורה - מקום המנוורה הוא בהיכל¹³, בחצי הפנימי¹⁴, בצד דרום - רחוק מהפתל שתי

המנוורה - המנוורה עשויה משבעה קנים¹, שבעה נרות², ונר³. גבה המנוורה ח"י טפחים⁴, וארקה שתי אמות⁵. מצוה לעשות את המנוורה מזהב טהור⁶, אם אין זהב אפשר לעשות משאר מתכות⁷. מנוורה מזהב צריך שתהיה חתיכה אחת⁸, במשקל ככר⁹, ועם גביעים כפתורים ופרחים¹⁰. עושים ז' טפים מזהב לכסות את הנרות¹¹.

אמות וחצי¹⁵, מול השלחן¹⁶. ארך המנוורה היה בין מזרח למערב¹⁷, [איור 1] והנר המערבי הוא הנר השני ממזרח¹⁸. [איור 1] הפה של כל הנרות¹⁹ [איור 2] פונה לנר האמצעי²⁰. [איור 3] לפני המנוורה בצד צפון²¹, עמדה אבן עם ג' מדרגות²². [איור 1] פלי המנוורה - פלי המנוורה צריכים להיות מזהב טהור²³.

איור 2 טס הכיסוי לנר

איור 1 המנוורה בדרום ההיכל ממזרח למערב בחציו הפנימי של ההיכל

איור 4 - המלקחיים, המחנות וכלי השמן

'מלקחים' - הם צבתים שלוקחים ומסדרים בהם

15. יומא לג.
16. שמות כ"ו ל"ה, ובחוקוני שם ביאר כדי שהמנוורה תאיר את השולחן, וכ"כ תוס' מנחות כח: ד"ה גובהה.
17. ב"י או"ח תרע"ז, ושו"ע ורמ"א וט"ז שם. ויל"ע בליקו"ה מנחות צח: שהביא ב' הדעות ולא הכריע, ואולי משום שהמג"א מצדד כמו הרמב"ם (הובא בזבח תודה שם).
18. רש"י ור"ג מנחות פו:, תוס' שם צח: ד"ה מדכתיב ושטמ"ק, רש"י ורמב"ן שבת כא: ועוד ראשונים. אמנם הרמב"ם בפיה"מ תמיד פ"ג מ"ט ופ"ו מ"א כתב שהאחרון הסמוך למערב הוא המערבי, וכ"כ התור"י ד' יומא לט.
19. פי הנר הוא מקום בנר שבו מניחים את הפתילה (רש"י כ"י מנחות סוף פח:). והיינו שכך עשוי גוף המנוורה, ע' רש"י שמות כ"ה ל"ז, ריב"ש ת"י, וח"י הגרי"ז ריש בהעלותך. אמנם רש"י במדבר ח' ב' כתב שהפתילות עצמם פונים לאמצעי, וכ"כ הרלב"ג שמות כ"ה ל"ז, וי"ל.
20. ברש"י במדבר ח' ב' מבואר שגם למ"ד שהמנוורה עמדה מזרח ומערב כולם מצדדים לנר האמצעי, [איור 3] וברא"ם שם, וכ"כ הברכה ז' מנחות צח:, פמ"ג או"ח תרע"א א"א ט' י"ד, חת"ס או"ח קפ"ו.
- אמנם הרמב"ם בפיה"מ תמיד פ"ג מ"ט ופ"ו מ"א צייר שכל הנרות פונים למערב (וע' ח"נ מנחות צח:). ובתור"י ד' יומא לט. כתב שכולם פונים לצד צפון לשולחן, וכ"כ החוקוני שמות כ"ו ל"ה ורשב"ם במדבר ח' ד' וצ"ע.
21. כך משמע בשלטי הגבורים סוף פרק ל"א שכתב שהיתה מסגרת בצד מזרח מערב ודרום ע"ש. ומעשי למלך ביהב"ח ג' י"א.
22. בשלטה"ג שם כתב שרוחב המעלות ט' טפחים כרוחב המנוורה, והגובה ח' טפחים ומחצה. וביריעות שלמה בהב"ח ג' י"א כתב שכל מעלה גבוהה חצי אמה, ושלושתם יחד ט' טפחים.
23. שמות כ"ה ל"ה ח"ח מלקחיה ומחנותיה זהב טהור, וברמב"ם בהב"ח ג' ו' משמע שגם כלי שמנה מזהב.

1. שמות כ"ה ל"א-ל"ב, מנחות כח. שבעה קני מנוורה מעכבין. להלכה שהנרות קבועים - הקנים היו דקים מאד כדי שיוכלו לכופף אותם בשעת ההטבה, ע' רש"י מנחות פח: ד"ה של פרקים ורש"י כ"י ור"ג.
2. שמות כ"ה ל"ז, מנחות כח. שבעה נרותיה מעכבין, ובתורה שבעה מבואר שמעכב גם בשאר מתכות, וכ"כ הרמב"ם ביהב"ח ג' ז'.
- הנרות הם בויכין בראש כל קנה, ולהלכה הם קבועים במנוורה ע' רמב"ם ביהב"ח פ"ג ו' ז' תמו"מ ג' י"ה, וליקו"ה מנחות ספ"ג.
3. שמות כ"ה ל"א, בתוס' מנחות כח. ד"ה דתניא מבואר שמעכב אף בשאר מתכות, שהירך הוא מגוף המנוורה.
4. מנחות כח: וע' ש"תוס' המקור. הגובה אינו מעכב כמבואר בשו"ע יו"ד קמ"א ח' ובש"ך וביאור הגר"א. השיעור אינו כולל את הנרות כמבואר בברייתא, וצ"ב מדוע.
5. רש"י בירושלמי שקלים ו' ג' - כמו השולחן, וכן משמע בברייתא דמלאכת המשכן פ"ד ה' הר"ח ביומא נא: כתב שרוחב המנוורה אמה ואולי כוונתו רק לירך.
6. שמות כ"ה ל"א ["טהור" הכוונה מזוקק בלי פסולת]. ברש"י מנחות כח: ד"ה אין לו משמע שיש דין מיוחד במנוורה שלכתחילה מזהב, ובתוס' שם כח. ד"ה דתניא כתבו שנלמד מפסוק. אמנם להרמב"ם ביהב"ח פ"א י"ח י"ט אינו דין מיוחד במנוורה אלא בכל כלה"מ ק.
7. מנחות שם, ועץ או אבן פסול.
8. מנחות כח. 'מן העשת' ופרש"י חתיכה שלימה, והיינו שמכניסים לאש ונעשית חתיכה אחת. ו"מיקשה" הפירוש שמכים בקורנס עד שיוצא צורת מנוורה. דעת הרמב"ם ביהב"ח ג' ד' לפי רוב האחרונים שכלול בזה גם שהמנוורה לא תהיה חלולה.
9. ע' רש"י שמות כ"ה ל"ט ככר לא פחות ולא יותר. במנ"ח צ"ח ג' וערה"ש ו' י"ז נוקטים שככר מעכב, אמנם בזבח תודה מנחות כח. ד"ה באה נוקט שאינו מעכב.
10. צורתם - ע' רש"י מנחות כח: ורמב"ם בפיה"מ שם וביה"ב ג' ט'.
11. מנחות פח: טס של זהב, וברש"י ורש"י כ"י, בשטמ"ק הוסיף שהטעם כדי שלא יפול בה עפר. הטס הובא בדרך חכמה ביהב"ח פ"ג אות כ"ד, אמנם ברמב"ם וליקו"ה השמיטו, וצ"ע. [הרמב"ן שמות כ"ה ל"ט מבאר בברייתא דמלאכת המשכן שהמלקחים הם הטס שעל הנרות ועשויים מקשה אחת

עם המנוורה].

12. במדבר רבה ט"ו י'.

13. שמות כ"ו ל"ה.

14. מנחות צח: וליקו"ה שם.

פְּלֵי הַמְּנוּרָה נִמְצְאוּ בְּלִשְׁכַּת
הַפְּלִים, וּבְכָל בֶּקֶר הוֹצִיאוּ
אוֹתָם עִם שְׁאֵר הַפְּלִים,³¹
וְהִנִּיחוּם בְּשֶׁלְחָן שֶׁל כֶּסֶף
שֶׁבְמַעְרֵב הַכֶּבֶשׂ.³²

איור 5 הכו

'כְּלֵי הַשְּׂמֹן'²⁸ שְׂיוּצָקִים
בָּהֶם שָׂמֹן לְנֵרוֹת.²⁹ [איור
4] 'כוז' לְהִנִּיחַ בוֹ בְּבֶקֶר
אֵת מוֹתֵר הַפְּתִילוֹת
וְהַשְּׂמֹן.³⁰ [איור 5]

אֵת הַפְּתִילוֹת בְּפִי הַנְּרוֹת.²⁴ 'מַחְתוֹת' - הֵם
כַּפּוֹת קְטָנוֹת²⁵ שְׂחוּתִים בָּהֶם בְּבֶקֶר אֵת מוֹתֵר
הַפְּתִילוֹת וְהַשְּׂמֹן.²⁶ [איור 4] יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהֵיוּ
חֲמֹשֶׁה מְלַקְחִים וְחֲמֹשֶׁה מַחְתוֹת.²⁷

24. רש"י שמות כ"ה ל"ח ובמדבר ד' ט'. וברשב"ם שמות שם כתב שנותנים בהם את הפתילות בנרות.
25. עם מחיצות בצדדים ולא מלפנים, והתחתית ישרה ולא עגולה.
26. רש"י שמות ובמדבר שם. רבינו גרשום במנחות פח: הוסיף שנותנים בהם אש, ואולי כוונתו להביא אש (ממזבח החיצון) להדליק את הנרות.
27. הגר"א באדרת אליהו דברים א' א' לצורך הטבת ה' נרות. ונראה שאח"כ בהטבת ב' נרות השתמשו שוב באותם מלקחיים ומחתות. הגר"מ שפירא במכתב על מנין צ"ג כלים כתב שהיו זו מלקחיים וזו מחתות, וצ"ע.

- אמנם באבן עזרא שמות כ"ה ל"ח כתב שלדעת רש"י לא נדע כמה הם.
28. במדבר ד' ט' "ואת כל כלי שמנה". ואבן עזרא שמות ל"ה ט'.
29. מדרש אגדה שם. ואולי נכלל בזה גם מדת חצי לוג שמוודים בו שמן לכל נר (מנחות ריש פח:), וכן כלי המכיל שלושה וחצי לוג [אבל הכלי שיוצקים בו הוא יותר קטן, ואולי זה הלוג שהובא ברבינו הלל בספרי ריש בהעלותך].
30. תמיד פ"ג מ"ו (ל'): הכוז דומה לקיתון גדול של זהב.

- ועיין הערה 71.
31. תמיד פ"ג מ"ד (ל). הוציאו מלשכת הכלים צ"ג כלי כסף וזהב. העזרת כהנים מדות פ"ה מ"ג אוהגר"מ שפירא (במכתבו המובא בסוף חוברת 'והשב את העבודה' על תמיד) הביאו במנין צ"ג כליים את חצי הלוג, כוז, מלקחיה ומחתותיה. אמנם לא הביאו את הכלי שיוצקים בו שמן, ואולי סוברים שיצקו מהחצי לוג שמדדו בו, או שאינו כלי שרת.
32. משנה בשקלים פ"ו מ"ד.

הַשְּׂמֹן וְהַפְּתִילוֹת

מִפְּשֵׁתוֹ אוֹ מִצְמֵר גִּפְן,⁴⁶ וּלְכַתְּחָלָה רַק מִפְּשֵׁתוֹ.⁴⁷
לוֹקְחִים מִלְּשַׁכַּת פְּנִיחַס הַמַּלְבִּישׁ⁴⁸ פְּתִילוֹת⁴⁹ שֶׁל
פְּהֵן הַדְּיוֹט'⁵⁰ שְׁבִלוֹ, וְעוֹשִׂים מֵהֶם פְּתִילוֹת.⁵¹

[איור 7]

הַמְּמַנָּה עַל הַפְּתִילוֹת⁵²

46. שבת כא. פתילות שאין מדליקין בשבת אין מדליקין במקדש, ובש"ע או"ח רס"ד א' כתב פשתן צמר גפן וקנבוס, ובמ"ב סק"ב מחמיר בקנבוס.

47. דרכ"מ וש"ע הגר"ז שם להחמיר כהירושלמי שבת ב' ג' וסוכה ה' ג' שרק פשתן כשר במנורה.

איור 7

לְכָלִי וְסוּגְרִים,⁴⁴ וּמִנִּיחִים בְּלִשְׁכַּת הַשְּׂמֹנִים
שְׁבַעֲזֵרֵת נְשִׂים.⁴⁵ [איור 6]

הַפְּתִילוֹת - הַפְּתִילוֹת הָרְאוּיוֹת לְמְנוּרָה הֵם

הַשְּׂמֹן - מְבִיאִים זֵיתִים מִבְּחָרִים³³ מְרֹאֵשׁ
הָאֵילָן,³⁴ וּבוֹרְרִים אֶחָד לְרֹאוֹת שְׂמֵבֶשֶׁלִים
הַיֵּטֵב,³⁵ וְכוּן שְׂאִינִים מִתְּלָעִים³⁶ אוֹ מְעַפְּשִׁים.³⁷

חֲכָמֵי לִב³⁸ כּוֹתְשִׁים אֵת
הַזֵּיתִים בְּמִכְתָּשֶׁת,³⁹
וְלֹא טוֹחֲנִים.⁴⁰ אַחֲרַי
כֶּךָ נוֹתְנִים אֵת הַזֵּיתִים
בְּתוֹךְ הַסֵּל,⁴¹ הַשְּׂמֹן זָב
לְכָלִי אַחֲרָי,⁴² וְהַפְּסָלוֹת
וְהַשְּׂמֵרִים נִשְׂאָרִים
בַּסֵּל. כָּל הַשְּׂמֹן שְׂיוּצָא
כְּשֶׁר לְמְנוּרָה.⁴³

מְכַנְּסִים אֵת הַשְּׂמֹן

איור 6 לשכת השמנים

איור 8 לשכת פנחס המלביש

48. ששם מונחים הבגדי כהונה שבלו, וכ"כ השלטי הגבורים ס"פ כ"ד וס"פ ל"ו. הלשכה נמצאת ליד שער נקנור בצד ימין.
49. רמב"ם כלה"מ ח' ו', הובא בליקו"ה תמיד ל. (תורת הקדשים ע'). מבואר בשבת כא. שאבנט לא ראוי למנורה כיון שמעורב בו צמר. ומצנפת כתב הכס"מ (בתי ב') שהחוט דק ביותר ולא ראוי להדלקה, ועי' ערוה"ש כ"ט ה'. ומכסיים כתב הרש"ש סוכה נא. שאינם כבוד, והחש"ל שם כתב שהם עבים, ובערו"ל כתב שמאוסים מהזיעה.
- אמנם בתוס' סוכה נא. ד"ה מבלאי משמע שאין בגד מיוחד למנורה, וכ"כ המנ"ח צ"ט ט'.
50. רמב"ם כלה"מ ח' ו', ולשיטתו בהלכה ה' שבגדי כה"ג נגזזים ע"ש במשל"מ. אמנם בירושלמי סוכה ה' ג' כתוב שמדליקים במנורה דוקא מבגדי כה"ג.
51. הריטב"א בשבת כא. (ד"ה מאי) למד שקורעים חתיכות מהבגד, והוכיח שפתילה מבגד פשתן כשרה, וכ"כ המ"א רס"ד ט' ו' ומחצה"ש שם שמותר אם הבגד עשוי מחוטים דקים. אמנם החמד משה שם אוסר גם בגד מחוטים דקים, ומבאר שמוציאים את החוטים מהבגד וטווים פתילות חדשות, וכ"כ הפמ"ג שם א"א ט"ז.
52. בשקלים ה' א' כתוב בן בבי על הפקיע, ומפרש הירושלמי שהוא מכין את הפתילות. אמנם הגמ' ביומא כג. מפרשת באופן אחר מהו פקיע, וכתב הריטב"א יומא טו. שלפי הבבלי אדם אחר היה ממונה על זה, וכ"כ הר"ש בתו"כ אמור י"ג

33. משנה במנחות פח: ע"ש מאיזה מקום מביאים, ומין הזיתים.
34. משנה במנחות פו. מגררו בראש הזית לפי ב' ברש"י, וכן רש"י כת"י ר"ג ורע"ב, ור"ש בתו"כ אמור י"ג ב'.
35. פיה"מ להרמב"ם במנחות שם ובאיסור"מ ז' ח', הובא בליקו"ה שם (תורת הקדשים ט').
36. חס"ד בתוספתא מנחות ט' ב' (סוד"ה הוא) נלמד מחיטים שמתולעים פסולים.
37. אבן עזרא שמות כ"ז כ' מפרש "זך" על הזית שלא יהיה מעופש או נאכל מקצתו. ובתוס' השלם ר"פ תצוה (אות ח') לומד מ"זך" שלא יפלו על הארץ ויקבלו זוהמא! רש"י שמות ל"ה י"ד.
39. משנה במנחות פו. 'הראשון למנורה', ולא השמן השני והשלישי שיוצא ע"י שטוענים את הזיתים בקורה. דעת רש"י שם שנלמד מ"כתי"ת לכתוש, ורש"י כ"י ורע"ב בביארו שבטעינת קורה יוצאים שמרים ואינו זך.
40. כסתם משנה וכדעת ר' יהודה בברייתא שם, רמב"ם איסור"מ ז' ח', וליקו"ה.
41. כדעת רבנן במשנה שם.
42. רש"י כת"י ור"ג שם.
43. כמבואר במשנה שם. ומש"כ רש"י שמות כ"ז כ' שמביאים את הטפה הראשונה, באילה"ש שם ביאר שכוונת רש"י להוצאה הראשונה. אמנם השפ"א במנחות שם למד

רוחץ את הפתילות ומלבן⁵³, וכן מכון את עבי הפתילות בקיץ ובחורף⁵⁴, ושיהיו בגדל

שנה⁵⁵, ומכון את ארץ הפתילות⁵⁶. ומניח אותם

בלשכת פנחס המלביש במקום שמור⁵⁷.

[איור 8]

אמנם ברש"י מנחות פט. ד"ה איכא מבואר שבלילות הקצרים נשאר שמן, וכן ברש"י כת"י שם (ד"ה מלמעלה), וברש"י זכחים יא: ד"ה מדתה. וע"כ שעשו בכל הלילות פתילות שוות בעובי בינוני (עי' גו"א ויקרא כ"ד ג', רא"ם שמות כ"ז כ"א).

55. במושב זקנים במדבר ח' ב' (ד"ה יאירו) מביא י"מ שהפסוק "יאירו שבעת הנרות" ללמד שיהיו הפתילות שוות בעוביים. ובתקלין חדתין בירושלמי שקלים ה' א' מבאר שכן בני מו"י את הפתילות הפי' שרואה שיהיו שווין משום הידוד.

56. שהפתילות היו ארוכות שיוכלו להדליק מנר לנר

א'. ודעת הראב"ד כלה"מ ז' א' שגם לדעת הכבלי בן בני ממונה על שתייהם (עי' שמחת עולם יריעו"ש וערוה"ש).

53. מהר"א פולדא ועין יוסף בירושלמי שקלים ה' א' ביארו כן מש"כ שהממונה מו"י פתילות. 54. הפני משה והרש"ס בירושלמי שם מבארים מו"י פתילות - שצריך לשער פתילות עבות לקיץ ודקות לחורף שלא יחסר ולא יותר (כמבואר בירושלמי יומא ב' ב'). וכ"כ תו"י ותוה"ר ביומא טו., וכן דעת הסמ"ג קצ"ג שהפתילות אינם שוות כל הימים (הובא בב"ח א"ח תרע"א ה').

כמבואר בשבת ככ., ואולי צריך גם שיהיו שווין באורכן כנ"ל בהערה קודמת.

57. שלטי הגבורים ס"פ ל"ו, והוסיף שאולי כל יום שעה או שעתיים לפני הטבת המנורה פנחס היה שולח פתילות ללשכת בית השמנים (שסמוכה ללשכת פנחס המלביש) כדי שישירה אותם בשמן, ויעלה בהם להב טוב, ולא יכבו קודם שיוצת בהם האש בשלימות, ויאירו היטב. הובא בעזרת כהנים מדות פ"א סוף מ"ד ע"ש.

ההבנות להטבת הנרות

לוקח את ה'כז' ומניח בתוכו את השמן⁷¹ ואת הפתילות⁷², או בצדו⁷³. וכן לוקח מהשלחן את המלקחים ואת המחתות⁷⁴, ומדת חצי לוג שקמן, ומניח בכז' ⁷⁵.

איור 10 הטני

איור 9 שולחן הכסף במערב הכבש

הכהן הזוכה - בפנים השני זכו י"ג כהנים בעבודת התמיה, הכהן הרביעי זוכה בדשון המנורה⁵⁸, והינו בהטבת המש נרות והטבת שתי נרות בבקר⁵⁹, ובהדלקה בין הערבים.

אם רוצה אומר לאוהביו או קרוביו שיסייעו לו⁶⁰.

לקיחת צרכי ההטבה - מיד לאחר הפיס⁶¹ הכהן הזוכה בהטבה הולך מלשכת הגזית⁶² ללשכת בית השמנים שבעזרת נשים⁶³, ששם מנחים השמן⁶⁴ והפתילות⁶⁵. לוקח כלי עם שלושה

71. ברשב"א ח"א ס"ע ט' מבואר שהביאו את השמן בכז', (וכע"ז כתב רבינו הלל בספרי ריש בהעלותך שמהכזו היה נותן שמן לנרות, והובא כברית אברהם על הילקו"ש שם, ובספרי דבי רבא על הספרי). וביה מיושב קושיית הלחם שמים תמיד ריש ל: מדוע המשנה שם לא כתבה שלוקח מלבד הכזו גם כלי עם שמן, וכ"כ ליישב הרש"ש שם (בסוגריים).

אך צ"ע שהרי בכזו הניח את מותר השמן והפתילות (כמ"ש הרא"ש בתמיד פ"ג מ"ו ו"ט והרע"ב במשנה ט' והרמב"ם תמו"מ ג' י"ז). וכתב החק נתן בתמיד שם שהיה בכזו כמה פיות: אחד להניח בו הדשן, אחד להניח בו השמן החדש, ואחד להניח בו הפתילה החדשה. וצ"ע אחרי שהניח את הדשן בכזו איך שפך את השמן לנרות בלי שישפך הדשן, ואולי היה כיסוי נפרד לפיה של הדשן.

א"נ מניח בכזו את השמן עם הכלי, ובשעת הדישון מוציא את הכלי, אך לא משמע כן ברשב"א.

ולפי"ז הכלי היה גדול שהחזיק שלושה וחצי לוג שמן, ועוד דשן ופתילות, [ואולי גם מלקחים ומחתות וכלי מדה של חצי לוג כבסמוך], וכ"כ במשנה בתמיד ריש ל: שהכזו דומה לקיתון גדול.

72. החק נתן תמיד ריש ל: כותב שהיה בכזו פה מיוחד לפתילות. עו"ל שהניחם על גבי הכזו. והנה כמקד"ד כ"א ה' מחדש (לדעת רש"י ור"ג) שאפשר שצריך לקדש את הפתילות בכלי שרת עבור המנורה. ולפי"ז כשמניח את הפתילות בכזו צריך לכוון לקדשם שקי"ל שכלי שרת אין מקדשין אלא לדעת.

73. הרא"ש והראב"ד שם כתבו שהכזו הוא כלי קטן, וי"ל בדוחק שהוא קטן ביחס לטני שמחזיק לו (קביים ומחצה). אך עוד כתב הרא"ש שפיו צר ומרחיב למטה כדי שלא יישפך השמן של הדישון, ומשמע שלא נתנו את השמן בתוך הכזו, ונצטרך לומר שהטעם שלא כתוב במשנה שלקח את הכלי עם השמן כיון שהניחו בצד הכזו, או כיון שלפעמים לקח את השמן כהן שסייע לו.

ואולי הרא"ש סובר כרמ"ע מפאנו הנ"ל שהכניסו את השמן מבערב, או כרש"ש שהכניסו ביה"ע.

74. לעיל הערה 27 הובא מהגר"א שהיו ה' מלקחיים, וה' מחתות.

75. הרש"ש תמיד ריש ל: הק' מדוע לא כתוב במשנה שלקח

וחצי לוג שקמן⁶⁶ המיחד למנורה⁶⁷, [איור 6] וכן שבע פתילות המיחדים למנורה⁶⁸.

ונכנס לעזרה⁶⁹, והולך לשלחן של כסף שבמערב הכבש ששם מנחים כלי המנורה⁷⁰. [איור 9] ההטבה.

כל זה ע"פ דעת הרשב"א רבינו הלל ברית אברהם סד"ר ח"ו ולחם שמים בסמוך שהכניסו את השמן בבוקר. אבל הרמ"ע מפאנו בסדר העבודה פ"ג (בהערה) כתב שהממונה מודד שמן מאתמול וחותר ומניח מאחורי האבן שלפני המנורה. ודעת הרש"ש בתמיד ריש ל: שבבוקר רק דישנו את המנורה אבל לא הכניסו שמן ופתילה חדשים, אלא בין הערביים (ועי' מקד"ד כ"א ב' כמה ראיות לזה). ולפי דבריהם לא הלך כלל ללשכת בית השמנים, אלא מיד אחרי הפיס הלך לשולחן של כסף לקחת את הכזו.

66. משנה במנחות פח. 'שלושה ומחצה למנורה, חצי לוג לכל נר'. ומבואר בשטמ"ק שם (אות ד') ומלאכ"ש בשם ר"ג שלא מדדו שלושה וחצי לוג במדות כלי שרת שבמקדש [אלא רק חצי לוג לכל נר], וכן משמע ברמב"ם כלה"מ א' י"ז. וי"ל שמדדו בכלי חול, או שלא מדדו והיה בכלי יותר מהשיעור.

אבל בזבח תודה שם (ד"ה ששה) מחדש שצריך למדוד בתחילה את כל השמן במדת שלושה לוגין ומידת חצי לוג, ולפני ששפכו למנורה מודדים שוב חצי לוג לכל נר. וצ"ל שכשמדדו קודם את השלושה וחצי לוג לא התכוונו לקדש ולכן לא נפסל בלינה וביוצא, או שמדדו בלשכת בית השמנים שאינה בקדושת עזרה וכלי שרת לא מקדשים בחוץ.

67. שצריך שמן זך מהכתישה הראשונה, ואינו כמו השמן למנחות ולשמחת בית השואבה ושאר נרות.

68. שצריך פתילות מיוחדות ומכותנות הכהנים (ולא משאר בגד"כ כנ"ל), ואינם כמו הפתילות של שמחת בית השואבה ושל שאר הנרות שבמקדש.

69. בתוספתא יומא א' ג' משמע שהיה פתח מלשכת בית השמנים לעזרה, ועי' עזר"כ מדות ב' ה' (ד"ה בית שמנים) שהארץ בזה, ובתי כהונה בית ועד א'.

70. כנ"ל בדיני כלי המנורה.

לוקח ספוג⁷⁶ ומניחו בכוז. [איורים 4-5]

הליכה להיכל - הפכה שזכה בדישון מזבח הפנימי הגיע גם לשלחן של קסף ולקח את הטני⁷⁷, [איור 10] והולכים שניהם לפתח ההיכל⁷⁸.

גם את המחנות, ותירץ שאולי הם היו מונחים תמיד בהיכל ליד המנורה. אך ברמב"ם ביהב"ח ג' י"א משמע שמונחים שם רק בשעת ההטבה, וכן הובא שהם נמנים בצ"ג כלים שמונחים בשולחן של קסף, ועוד מסתבר שהוציאו כל יום מההיכל כדי לנקותם מהאפר ומותר השמן. עוד קשה ממדת חצי לוג שלא הובא במשנה, וכה"ק המקד"ד כ"א ב'. וי"ל שהניחום בכזו (שהיה בכזו עוד פיה, א"נ הניחום על הכזו או תלאום בצידי הכזו) ולכן אינם כתובים במשנה בפ"ע. 76. לנקות את הביזיון כמבואר להלן הערה 119. ולא נתבאר מהיכן לקח את הספוג.

77. שגם הטני בכלל צ"ג הכלים. וכן שתי מפתחות בידו כמבואר ברב"ב ד"ש (במשנה ז') שהמפתחות ביד מי שפותח, וכתב (במשנה ט') שהוא פותח את השערים.

78. תמיד פ"ג מ"ו (ל): שניהם מקדימין, ומשמע שהולכין יחד. הטעם י"ל כדי לעשות פירסום, ומשום בבית אלוקים

מדשן המזבח פותח את שערי ההיכל⁷⁹, ונכנסים שניהם יחד להיכל⁸⁰.

מדשן המזבח נגש למזבח ועושה עבודתו⁸¹,

נהלך ברגש, וכמבואר בירושלמי יומא פ"ב סוף ה"א שלכן חילוק את דישון המזבח והמנורה לשני כהנים.

79. ראב"ד תמיד פ"ג מ"ט (ל), וי"ל כיון שדישון המזבח קודם לדישון המנורה. אמנם י"א שלוי פותח, או הממונה על השערים ואכ"מ. סדר הפתיחה מבואר בתמיד פ"ג מ"ז. 80. רמב"ם תמו"מ פ"ו סוף ה"א, הובא בליקו"ה תמיד ל: תורת הקדשים ד'. וכ"כ המאירי יומא יד: בעבודת הקרבנות מ"ז ב' מבאר שמדשן המנורה נכנס כדי שיוכל להטיב מיד אחרי הזריקה מדין זריזין. וכנ"ל הערה 61.

אמנם במשנה בתמיד פ"ג מ"ט משמע שמדשן המנורה נכנס רק אחרי שיוצא מדשן המזבח, וי"ל שהכוונה שנכנס יותר לפנים ליד המנורה, וצ"ע.

81. כמבואר בתמיד פ"ג מ"ט, וע"ס סדר דישון המזבח. הטעם שדישון המזבח קודם לדישון המנורה, מבואר ביומא לג. משום שהמזבח יותר קרוב לפתח ואין מעבירין על המצוות.

ברמב"ם תמו"מ פ"ו ה"ג מבואר שכאשר מדשן המזבח גומר עבודתו אינו יוצא מההיכל, אלא ממתין עד אחרי

בשעת שחיטת התמיד⁸². לאחר שגמר עבודתו⁸³, וזרקו את דם התמיד⁸⁴, מדשן המנורה הולך בין המזבח למנורה⁸⁵, [איור 29] ונגש למנורה כדי להטיב ה' נרות.

הטבת ה' נרות ויוצאים שניהם יחד מההיכל.

82. רמב"ם תמו"מ ו' ב', ובלח"מ שם, וכן בב"י או"ח מ"ח וליקו"ה יומא לג. ותמיד ספ"ג. אמנם ברמב"ם בפיה"מ תמיד ספ"ו מבואר ששחיטת התמיד (וקבלת הדם) לפני דישון המזבח, וכ"כ הגר"א בתמיד פ"ג מ"א ומ"ו פ"ו מ"א, וחזו"א מנחות ל"ו ד'.

83. ח"י הגר"א תמיד פ"ג מ"ט וז"ל: נ"ל שלא היה מתחיל בדישון המנורה עד שהיה גומר דישון המזבח, שלא היו עושין שני עבודות יחד, וכן אמרו (ביומא לג.) דישון מזבח הפנימי קודם לדישון המנורה. וכ"כ בחי"א ר"ל ח"א י"א ג' ע"ש.

84. להלכה כדעת רבנן (ביומא יד): שדם התמיד קודם להטבת חמש נרות, וכ"כ הרמב"ם תמו"מ ו' ב'. הטעם מבואר בריטב"א ותוה"ר יומא לד. (ד"ה לעולם רבנן) כדרשת ר"פ לאביי ביומא לג: מבבבוקר בבוקר ע"ש, וכ"כ הליקו"ה ביומא לג: (ז"ת ד"ה אבל) וחזו"א מנחות ל"ו ד'.

85. סדר העבודה ליעב"ץ, וע"ש שכז"ע מודו בזה.

הטבת חמש נרות בבקר

מסיר את הדשן שבראש הפתילה ומגביהה⁹⁴, אם נגמר השמן מוסיף מעט שמן⁹⁵, ומדליקם משאר הנרות⁹⁶. אם נכבו כל הנרות⁹⁷, הולך למזבח העולה⁹⁸, לוקח אש מהמצרקה הגדולה⁹⁹, ומדליקם¹⁰⁰.

מצות ההטבה - מצות עשה להטיב את הנרות¹⁰¹. ההטבה היא עבודה¹⁰², וכוללת את הוצאת הפתילות והשמן הישנים,

איור 11 מניח את הכלים על מדרגות המנורה

94. רע"ב שם וליקו"ה, ואינו דישון גמור אלא רק שידלקו עד הטבת ב' נרות (וכ"כ התור"ד יומא לט).

אבל הראב"ד מבאר שהוא דישון גמור, ועי' ח"י הגר"ז ריש תמו"מ.

95. מאירי בתמיד שם, וראב"ד רפ"ו. ועי' הגהות חש"ל שם.

96. הראב"ד והרע"ב מבארים שמדליקו כדי שיהיה ניכר ההפסק בין הטבת ה' נרות לב' נרות, ועי' תפא"י ע"ט.

97. רע"ב שם וליקוטי הלכות.

98. ביומא מה: דורשים שאת האש של נר המערבי לוקחים ממזבח העולה. הראב"ד תמו"מ ג' י"ב מקשה מכאן על הרמב"ם שסובר שגם המערבי מדליקים תמיד ממזבח העולה, וע"ש כס"מ, ומאירי.

99. תוס' יומא מה: ד"ה תמיד. וע"ש שלוקח שלהבת, אבל רש"י שם כתב שלוקח גחלת (ועיין מקד"ד כ"א ג').

100. כנ"ל הערה 96 שההדלקה רק להיכר.

101. רמב"ם תמו"מ פ"ג ה"ה ולומד מ"יערוך אותו", וברש"י שמוות ל' ז' ותוס' מעילה ריש יב. לומדים מ"בהיטיבו את הנרות".

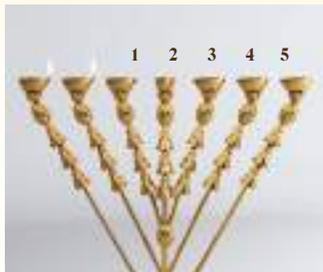
102. יומא כד: זר לוקח אלא שפטור ממיתה, וברמב"ם ביא"מ פ"ט ח' ה' ח' ובליקו"ה ביומא שם, תוס' מנחות יח: ד"ה מנין, חזו"א זבחים כ' (א) ד' ד"ה בתו' יומא, ערוה"ש ק"ו כ"ט. ועי' מקד"ד ט"ו ג', ודבר אברהם ח"ג א' כ"ד.

שידלקו⁹². [איור 12]

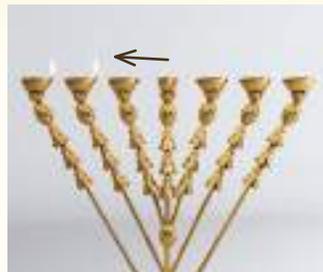
[כשאין נס ומצא את שתי הנרות המזרחיות מקבוצת⁹³,

הכנות להטבה - הפכה שזכה בדישון המנורה עומד בצד צפון של המנורה לפני המדרגות⁸⁶ ופניו לדרום, מסדר את כל הכלים⁸⁷ במדרגה השלישית⁸⁸ ומניח את הכזו במדרגה השנייה⁸⁹, [איור 11] עולה במדרגות ועומד על המדרגה השלישית⁹⁰.

שתי נרות מזרחיות - בזמן הנס מוצא את ב' הנרות המזרחיות דולקות⁹¹, ומשאירם

איור 12 הטבת חמשת הנרות המערביות

איור 12 א מוצא שתי נרות מזרחיות דולקות

86. כנ"ל הערה 21 שהמדרגות בצד צפון.

87. שהם: המלקחיים, המחנות, הכלי עם השמן, כלי למדידת חצי לוג, והפתילות, ומוציאים מהכזו ומסדרם על המדרגה.

88. כך משמע ברמב"ם בית הבחירה ג' י"א שמניח אותם באותו מקום שעומד ומיטיב, וכ"כ התפא"י תמיד פ"ג אות פ"ב. וכנראה כדי שיוכל לקחתם בקל ולא יצטרך להתכופף הרבה.

89. בתמיד פ"ג מ"ט כתוב שכשיוצא מניח את הכזו במעלה השניה, וביאר בתפא"י שבמעלה השלישית יש את שאר הכלים ואין מקום לכזו, ובמהריק"ו תמו"מ ג' י"ב ביאר שאין מקום כיון שהוא עומד שם, ולפ"ז לכא' גם לפני ההטבה מניח במדרגה השניה.

90. מהריק"ו תמו"מ ג' י"ב, וכ"מ בראשונים ובאחרונים. ברב"ב בתמיד סוף ג' משמע ששלשת המדרגות חקוקות בתוך האבן, והוא עומד על האבן שמעל המדרגות, וכ"כ שלטה"ג ס"פ ל"א.

91. תמיד פ"ג מ"ט. גירסת רבינו גרשום ורוב הראשונים 'שתי נרות מזרחיות', ביארו הראב"ד מאירי ורע"ב (וכן רש"י שבת כב: ותוס' מנחות צח:) שהמשנה לפי הדעה שהמנורה עומדת מזרח ומערב, והנר המערבי הוא השני ממזרח, וכך נוקטים להלכה שהמנורה מזרח ומערב כנ"ל הערה 17, ושהנר המערבי הוא השני ממזרח (עיין הערה 133).

וּנְתִינַת פְּתִילוֹת וְשֶׁמֶן
חֲדָשִׁים.¹⁰³

מְחַלְקִים אֶת הַהֶטְבָּה לְשֵׁנִים¹⁰⁴,
בְּתַחֲלָה מְטִיב חֲמֵשׁ גְּרוֹת מְעַרְבִיּוֹת
[איור 12 ב] וְיוֹצֵא מֵהַיְכָל. מְקַטְרִים
אֶת הַקְּטֹרֶת¹⁰⁵. וְשׁוֹב נִכְנָס וּמְטִיב
שְׁתֵּי גְרוֹת מְזַרְחִיּוֹת, יוֹצֵא וְנֹתֵן
אֶת הַדֶּשֶׁן לְיַד הַכֹּהֵן.

סֵדֵר הַטְּבַת חֲמֵשׁ גְּרוֹת - אִם
חֲמֻשַׁת הַגְּרוֹת הַמְעַרְבִיּוֹת דְּלוּקוֹת,
מְכַבֵּה אוֹתָם¹⁰⁶.

לוֹקֵחַ¹⁰⁷ אֶת הַמְּלַקְחִים בְּיַד יְמִין¹⁰⁸ וְאֵת
הַכּוֹז בְּיַד שְׂמָאל, מְקַרֵּב אֶת יָדוֹ הַיְמָנִית
לְגַר הַיְמָנִי (בְּצַד מְעַרְב), מְכַוֵּן לְמִצְוֵה,
וּמְבַרֵּךְ¹⁰⁹, וּמִתְחִיל בְּהֶטְבַת הַגְּרוֹת.

הַהֶטְבָּה כּוֹלֶלֶת עֲשָׂרָה שְׁלֵבִים:

א. מוֹצֵיא אֶת הַפְּתִילָה עִם הַמְּלַקְחִים¹¹⁰
מִפִּי הַנֵּר, [איור 13] נוֹתֵן בְּכוֹז¹¹¹, וּמְחַזֵּר
אֶת הַמְּלַקְחִים לְמְקוֹמָם.

ב. מְזִיז אֶת הַטֶּס שְׁעַל הַנֵּר¹¹² כְּלִפֵּי פִי
הַנֵּר¹¹³. [איור 2]

ג. מְכּוּפֵף אֶת הַקְּנֵה¹¹⁴, שׁוֹפֵף אֶת מוֹתֵר

איור 13 הוצאת הפתילות

איור 14 מכופף את הקנה ושופף את השמן

[איור 11]

ז. מְזִיז אֶת הַטֶּס חֲזָרָה לְמְקוֹמוֹ¹²¹.

[איור 15]

ח. לוֹקֵחַ מְלַקְחִים¹²² וְלוֹקֵחַ בָּהֶם
פְּתִילָה¹²³, מְכַנֵּס אֶת הַפְּתִילָה
בְּפִי הַנֵּר וּמְסַדְרָה הַיֵּטֵב¹²⁴, [איור
2] וּמְחַזֵּר אֶת הַמְּלַקְחִים לְמְקוֹמָם.

ט. לוֹקֵחַ אֶת הַכְּלִי עִם הַשֶּׁמֶן
בְּיַד יְמִין¹²⁵, וְאֵת הַכְּלִי שֶׁל מִדַּת
חֲצִי לֹוג בְּיַד

איור 15 הנר מכוסה בטס

שְׂמָאל, מְכַוֵּן
לְקַדֵּשׁ אֶת
הַשֶּׁמֶן¹²⁶,
שׁוֹפֵף שֶׁמֶן
לְתוֹךְ הַכְּלִי
שֶׁל חֲצִי לֹוג

עַד שֶׁפָּתוֹ, וּמְנִיחַ אֶת הַכְּלִי עִם שְׂאֵר
הַשֶּׁמֶן בְּמְקוֹמוֹ.

י. מְעַבֵּיר אֶת הַכְּלִי שֶׁל חֲצִי לֹוג לְיַד יְמִין¹²⁷,
וְשׁוֹפֵף בְּזֵהִירוֹת גְּדוּלָה אֶת כָּל הַשֶּׁמֶן
לְתוֹךְ הַנֵּר¹²⁸, [איור 16] וּמְחַזֵּר אֶת הַכְּלִי

וקשה שהרי הכוז בידו (עיין רא"ש שם), וצ"ל שמניחו
לפני שמכניס את השמן והפתילות.

121. כבר ייתא מנחות פח: כתוב שמחזיר לפני שנותן שמן,
וצ"ל ששמן כולל גם פתילה ומחזיר לפני שנותן את הפתילה.
אמנם רש"י שם בד"ה ודוחקו כתב שמחזיר את הטס לפני
שמחזיר את הקנה הכפוף למקומו.

122. רשב"ם שמות כ"ה ל"ח שנותנים את הפתילה עם
מלקחיים, וכן"ל בהערה 24. ויל"ע האם משתמש באותם
מלקחיים שהוציא בהם את הפתילות הישנות ומקנחן
מהשמן שבהם, או שהם מלקחיים אחרות.

123. מבואר בראשונים ובליקו"ה תמיד פ"ג מ"ט שנותנים
את הפתילות והשמן בבוקר (דלא כרש"י ש יומא כ"ד ב'
ומקד"ד סימן כ"א סק"ג שנותנים בבין הערביים). עוד
מבואר ביומא כד: שנותנים את הפתילות לפני השמן, וכן
משמע במאירי ור"ג בתמיד פ"ג מ"ט.

124. רש"י במדבר ח' ב' ורלב"ג שמות כ"ה ל"ז כתבו
שהפתילות פונות לנר האמצעי, ויל"ע האם כוונתם שמלבד
שפי הנרות פונות לאמצעי (כנ"ל הערה 19) צריך שגם
הפתילות יפנו לאמצעי.

125. כדי לשפוך לתוך הכלי של חצי לוג ביד ימין שהמדידה
היא מצווה, וכמו כל המצוות שעושים בימין.

126. קי"ל כמ"ד בסוטה יד: שכלי שרת אין
מקדשין אלא לדעת (עיין רמב"ם פסוה"מ ג'
כ' וליקו"ה זבחים פח. ומנחות עח:), ומבואר
במנחות ריש פח: שהכלי של מדת חצי לוג
נמשך כדי למדוד ולקדש בו חצי לוג לכל
נר. תוס' שם פט. ד"ה חצי הק' מדוע צריך
לקדש את השמן, ועיין קר"א פח: מה שתי,
מקד"ד כ"א ה', וחזו"א מנחות ל' ז'.

127. כיון שההטבה היא עבודה וצריך לשפוך
את השמן לנר ביד ימין, וכן"ל העאה 108.
128. ממתין עד שירדו ג' טיפות, ירושלמי
תרומות י"א ד'. ועיין מקד"ד ח' ב' וחזו"א
מנחות כ"ז ט' שנחלקו האם אפשר לתת
יותר משלוש טיפות.

הַשֶּׁמֶן לְתוֹךְ הַכּוֹז¹¹⁵, [איור 14] וּמְחַזֵּר אֶת הַקְּנֵה
לְמְקוֹמוֹ¹¹⁶.

ד. לוֹקֵחַ מִחֶתֶה קֶטְנֵה¹¹⁷, [איור 4] אוֹסֵף אֶת
שְׂאֵרֵי הַטֶּס הָאֶפֶר וְהַדֶּשֶׁן שֶׁבְנֵר וְנוֹתֵן בְּכוֹז¹¹⁸,
וּמְחַזֵּר אֶת הַמִּחֶתֶה לְמְקוֹמָה.

ה. לוֹקֵחַ אֶת הַסְּפוּג¹¹⁹, מְנַקֵּה אֶת הַנֵּר הַיֵּטֵב,
וּמְחַזֵּר אֶת הַסְּפוּג לְמְקוֹמוֹ.

ו. מְנִיחַ אֶת הַכּוֹז עִם הַדֶּשֶׁן בְּמַדְרָגָה הַשְּׁנִיָּה¹²⁰.

115. רע"ב תמיד פ"ג מ"ט ד"ה מדשן, ורא"ש שם במשנה
ו' ד"ה דומה ובמשנה ט'.

116. רש"י ור"ג הנ"ל בהערה 114.

117. כנ"ל הערה 26, ולוקחה מהמעלה השלישית כנ"ל
הערה 88.

118. רע"ב תמיד פ"ג מ"ט ד"ה מדשן.

119. ברייתא במנחות פח: ומקנחן בספוג.

120. בתמיד פ"ג מ"א כתוב שבסוף ההטבה נטל את הכוז,

103. כן מוכח ביומא כד: ובראשונים הנ"ל בהערות קודמות.
אמנם הרמב"ן במלחמות ריש יומא מחלק שהוצאת השמן
והפתילות אינה עבודה וההכנסה עבודה. התוס' הרא"ש
ביומא כד: מחדש להיפך שמסקנת הגמ' שם נתינת השמן
והפתילות אינה עבודה, וכ"כ השפ"א שם וצ"ע.
דעת הרמב"ם תמו"ג י"ב שהטבה כולל גם הדלקה, וע"ש
כס"מ שהראשונים חולקים, ואכמ"ל.

104. יומא לג:.

105. להלכה כדעת רבנו (יומא יד): שמפסיק בקטורת בין חמש
הנרות לשתי הנרות ולומדים מפסוק, וכ"כ הרמב"ם תמו"מ
פ"ג (וכס"מ בהלכה ג' וד'), וליקו"ה יומא לג. ותמיד ספ"ג.

106. כדי לקיים מצוות הטבה.
107. מהמעלה השלישית ששם מונחים הכלים כנ"ל הערה
88.

108. שהוצאת הפתילה חלק מעבודת ההטבה וצריך ימין.
(ועי' מקד"ד ט"ו ב'), וכן צריך ימין כשאר מצוות.

109. כמבואר בתוס' במנחות יח: ד"ה מנין שדישון המנורה
בכלל העבודות, וברמב"ן שורש י"ב כתב שמברכין על כל
העבודות המנוויות שם.

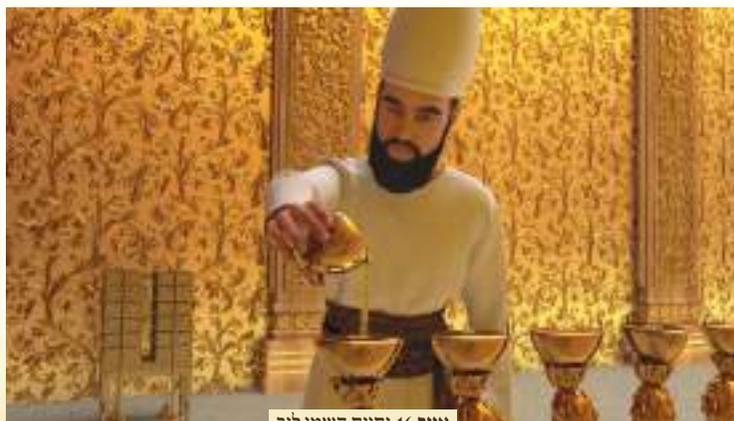
110. תפא"י תמיד פ"ג מ"ט אות ע"ו
שמוציא בצבתות קטנות של זהב,
וכנ"ל הערה 24 שהם המלקחיים.

111. רא"ש ורע"ב תמיד פ"ג מ"ט
ד"ה מדשן.

112. כנ"ל הערה 11 שהיה טס על
הנרות.

113. מנחות פ"ח: כשהוא מטיבה
דוחקו כלפי פיה, ופי הנר הוא
המקום שבו מניחים את הפתילה
(כנ"ל הערה 19).

114. רש"י מנחות פח: ד"ה של
פרקים, ורש"י כ"י ורבינו גרשם
שם (וכנ"ל הערה 1).

איור 16 נתינת השמן לנר

למקומו. או ששופך את השמן שבחצי לוג לכלי אחר יותר גדול¹²⁹, וממנו שופך את השמן לתוך הנר.

129. כדי שלא ישפך שמן כאשר שופך לתוך הנר.

כך עושה בחמשת הנרות המערביים¹³⁰. [איור 12 ב]

130. לכאורה גומר להטיב כל נר לגמרי ורק אח"כ חוזר לנר אחר [ולא שמוציא את הפתילות והשמן מכל הנרות ואח"כ נותן בכלם שמן ופתילות], משום המתחיל במצווה אומרים לו גמור, וכדי לא להעביר על המצווה. וצ"ע.

כשסיים להטיב, יורד מהמדרגות לאחוריו, וממשיך ללכת מעט מעט כשמצדד לאחוריו, עד שיוצא מההיכל¹³¹, ביחד עם מדשן המזבח.

131. הרמ"ע מפאנו בסדר העבודה. אמנם ברמב"ם ביהב"ח ז' ד' משמע שרק בגמר העבודה מצדד לאחוריו, וכן דייק הגר"ז.

הטבת שתי נרות בבקר

ממזבח העולה¹³⁷. אם מצא את הנר המערבי דולק משאירו¹³⁸, אבל אם כשנכנס בפעם הראשונה הוא היה מכבה והדליקו¹³⁹, מכבה ומדשנו ומדליקו ממזבח העולה].

יצאה מההיכל - כשסיים להטיב, יורד מהמדרגות לאחוריו, נוטל את הכוז מהמדרגה השניה¹⁴⁰, וממשיך ללכת מעט מעט כשמצדד לאחוריו, עד לפני פתח ההיכל¹⁴¹. מניח את הכוז, משתחוה בפשוט ידים ורגלים¹⁴², [איור 19] לוקח את הכוז, ויוצא לאחוריו¹⁴³ - ביחד עם הפתח שהקטיר את הקטרת¹⁴⁴.

הנחת הדשן ליד הכבש - לאחר יציאת מדשן המנורה

איור 17 הקטרת הקטורת

איור 19 מניח את הכוז ומשתחוה [ע"פ הרמב"ם]

איור 18 מכבה את הנר המזרחי ומדשנו

סדר הטבת שתי נרות - לאחר הקטרת הקטרת¹³², [איור 17] הבהו שזכה בדשון המנורה נכנס שוב להיכל, עולה במדרגות ועומד על המדרגה השלישית.

בזמן הנס מוצא את ב' הנרות המזרחיות [איור 12 א] דולקות¹³³, מכבה את הנר המזרחי, [איור 18] ומדשנו ומטיבו כמו בשאר הנרות¹³⁴, ומשאיר את הנר המערבי דולק עד הערב¹³⁵, [ובערב מדליק ממנו את שאר הנרות, ואחר כך מכבהו ומדשנו ומדליקו¹³⁶].

[כשאין נס ומצא את ב' הנרות המזרחיות מכבות, מדשן אותם ומטיב, ומדליק את הנר המערבי

132. כדעת רבנו ביומא יד: שמפסיק בקטורת בין הנרות, וכנ"ל הערה 105. 133. תמיד פ"ו מ"א וכמו הגירסא במשניות שתי נרות מזרחיים, וכן ביארו רוב הראשונים (ראב"ד רא"ש מאירי ורע"ב שם, רש"י ותוס') והאחרונים (תפא"י ערוה"ש ליקו"ה חו"א) שמצא ב' נרות מזרחיים דולקים והנר המערבי הוא השני ממזרח, כנ"ל הערה 91. אמנם הרמב"ם בפיה"מ גורס שתי נרות מערביים וסובר שהנר המערבי הוא הנר הראשון הסמוך לפרוכת, וכנ"ל שם. 134. נתבאר לעיל בסדר הטבת חמש נרות - עשרה שלבים בהטבה.

135. תמיד פ"ו מ"א, וכתב הרא"ש שם שהמקור לנר המערבי מהפסוק "להעלות נר תמיד" (שמות כ"ז), והוא עדות שהשכינה שורה בישראל. דעת הרע"ב תמיד פ"ג מ"ט שמשאירים את הנר המערבי דולק כדי לפרסם את הנס (וכדעת רש"י שמות כ"ז כ' ושבת כב: שתמיד פירושו כל יום), אבל דעת הרמב"ן (בשמות ובשבת שם) ורשב"א (ח"א ע"ט ו"ש"ט) שתמיד פירושו שידלק תמיד ומדאו' צריך להשאירו דולק.

136. סדר ההדלקה יתבאר להלן.

137. תמיד פ"ו מ"א, וכנ"ל הערות 98 ו-99 שלוקחים ממזבח העולה.

הרא"ש מבאר שמדליק אותו רק בבין הערביים (והובא בליקו"ה), וכדעות הנ"ל הערה 135 שאין דין תמיד בנר המערבי. אבל הרע"ב לעיל פ"ג מ"ט מבאר שמדליק עכשו, ואולי סובר כדעת הרמב"ן שיש דין תמיד בנר המערבי.

138. רע"ב ותפא"י (וליקו"ה), אולי יהיה נס.

139. א"כ מוכח שאין נס, ולכן מכבה אותו כדי לקיים הטבת ב' נרות יחד ומדליקו [ואין איסור לכבות ע"מ להדליק מיד].

140. תמיד פ"ו מ"א. לכאורה נוטל ביד ימין שהוא דרך כבוד, וכן משום מצוות הוצאת הדשן.

141. במשנה בתמיד פ"ו מ"א כתוב השתחוה ויצא משמע שמשתחוה סמוך ליציאה.

142. תמיד שם, ובתפא"י אות ד' כתב שכל השתחוואה היא בפשוט ידים ורגלים (מגילה כב:).

143. כנ"ל הערה 131.

144. רמב"ם תמו"מ ו' ד'.

איור 20 הכהנים שופכים את דישון המנורה ומזבח הזהב במקום הדשן

איור 21 הכהנים במדרגות ההיכל והטני והכוז בידיהם

את כל הַדָּשָׁן לְאָרֶץ - רְחוּקָה טְפָחִים
מִהַכְּבֵשׁ¹⁴⁷, וְהַדָּשָׁן נִבְלַע בְּמִקְוָמוֹ¹⁴⁸.
[איור 20]

שְׁנֵי הַכֹּהֲנִים הוֹלְכִים עִם הַטָּנִי וְהַכּוֹז
בְּיָדָם לְמַדְרָגוֹת הָאוֹלָם¹⁴⁹, [איור 21]
וּמְמַתִּינִים שָׁם לְבְרִיכַת כֹּהֲנִים. [איור 22]

איור 22 ברכת כהנים

- 147. תמיד שם.
- 148. יומא כא.
- 149. תמיד פ"ז מ"ב ע"ש.

מֵהַהִיכָל, הוּא הוֹלֵךְ בְּיַחַד עִם
מְדָשָׁן הַמִּזְבֵּחַ (שְׁבִידוֹ הַטָּנִי)¹⁴⁵,
לְצַד מַעְרֵב שֶׁל הַכְּבֵשׁ, מִסְתַּוְּבָבִים
לְצַפּוֹן וּמְמַשִּׁיכִים לְלֶכֶת לִיד הַכְּבֵשׁ
עֶשְׂרֵת אַמּוֹת¹⁴⁶, מְכַנְּנִים לְמַצְוֶה וְשׁוֹפְכִים

- 145. רא"ש ורע"ב תמיד פ"ו מ"א, בתפא"י פ"ג
אות ע"ב מבאר כדי שהדשנים יבלעו יחד ולא
להרבות בנס. עוי"ל משום ברוב עם הדרת מלך
(עיין ירושלמי יומא פ"ב סוף הלכה א').
- 146. ששם מקום הדשן כמו שכתוב בתמיד סוף פ"א.

הַרְלַקַת הַנְּרוֹת בֵּין הָעַרְבִים

הַמְּדַרְגּוֹת וּפְנִיּוֹ לְדָרוֹם, מְסַדֵּר אֶת כָּל הַכֹּלִים
בַּמְּדַרְגָּה הַשְּׁלִישִׁית, וּמְנַיֵחַ אֶת הַכּוֹז עַל הַמְּדַרְגָּה
הַשְּׁנִיָּה, עוֹלָה בַּמְּדַרְגּוֹת וְעוֹמֵד עַל הַמְּדַרְגָּה
הַשְּׁלִישִׁית¹⁵⁸.

סֵדֵר הַהַדְלָקָה - קוֹדֵם הַהַדְלָקָה מְכַנְּנֵן לְמַצְוֶה,
וּמְבָרֵךְ¹⁵⁹ לְהַדְלִיק אֶת הַמְּנוֹרָה¹⁶⁰.

בְּזִמְנוֹ הַנֵּס מוֹצֵא אֶת הַנֵּר הַמַּעְרָבִי דוֹלֵק מֵאֲתָמוֹל,
[איור 23] וּמְמַנְנוֹ מְדַלֵּיק אֶת שְׁאָר הַנְּרוֹת¹⁶¹.

אֵינּוּ מַעְבִּיר מִנֵּר לְנֵר עַל יְדֵי קִיסָם [איור 24]
או גְּפָרוֹר¹⁶², אֲלָא מוֹשֵׁף אֶת
הַפְּתִילָה הָאֲרָכָה שֶׁל הַנֵּר שְׂרוּצָה
לְהַדְלִיק¹⁶³ עַד הַשְּׁלֵהֶבֶת שֶׁל הַנֵּר
הַדְּלוּק, וּמְדַלֵּיק מִמֶּנָּה. [איור 25]
מְדַלֵּיק מִהַנֵּר הַמַּעְרָבִי אֶת שְׁתֵּי
הַנְּרוֹת הַסְּמוּכִים לוֹ¹⁶⁴, וּבִשְׁאָר
הַנְּרוֹת מְדַלֵּיק כָּל נֵר מִהַנֵּר הַסְּמוּךְ

כְּלֵי הַמְּנוֹרָה, לּוֹקַח אֶת ה'כּוֹז - לְצַרְףּ דָּשָׁן הַנֵּר
הַמַּעְרָבִי, וְכֵן לּוֹקַח מִהַשְּׁלַחַן אֶת הַמְּלַקְחִים וְאֶת

איור 23 הנר המערבי דולק

מַצְוֹת הַהַדְלָקָה - מַצְוֹת עֲשֵׂה לְהַדְלִיק אֶת
הַנְּרוֹת¹⁵⁰. הַהַדְלָקָה נְעֲשִׂית בְּכֹהֵן¹⁵¹.

זִמְנוֹ הַהַדְלָקָה - זִמְנוֹ הַהַדְלָקָה הַמְּנוֹרָה בֵּין
הָעַרְבִים¹⁵², וְהֵינּוּ לְאַחַר הַקְּטֹרֶת הַקְּטֹרֶת שֶׁל
בֵּין הָעַרְבִים¹⁵³, לְפָנֵי הַקְּרִבַת הַמְּנַחָה וְהַנְּסֻכִים
שֶׁל קָרְבַן הַתָּמִיד¹⁵⁴. וְזִמְנָה עַד שְׁקִיעַת הַחַמָּה¹⁵⁵.

הַכֹּהֵן הַזּוֹכֶה - הַכֹּהֵן שְׁזָכָה בְּהַטְבַּת הַנְּרוֹת בַּבֹּקֶר,
מְדַלֵּיק אֶת הַנְּרוֹת בֵּין הָעַרְבִים¹⁵⁶.

הַכְּנוּת לְהַדְלָקָה - הַכֹּהֵן הוֹלֵךְ לְשַׁלַּחַן שֶׁל כֶּסֶף
שֶׁבַּמַּעְרֵב הַכְּבֵשׁ שֶׁשָּׁם מְנַחִים

איור 24 אסור להדליק ע"י קיסם

איור 25 (לדעות שהמנורה עומדת מצפון לדרום, והנר המערבי הוא האמצעי, ומדליק ממנו)

- 158. כנ"ל בשחרית, בהכנות להטבה.
- 159. יל"ע האם מברך על ההדלקה אשר קדשנו בקדושתו של אהרן כיון שלכתחילה צריך כהן, או אשר קדשנו במצותיו כיון שבדיעבד כשר בזר (עיין לעיל הערה 151).
- 160. ראב"ד ברכות י"א ט"ו.
- 161. מנחות פו: שממנה היה מדליק. דעת תוס' שם בשם ריב"א שממנה מדליק את כל הנרות, ובה היה מסיים שהדליקו אותו אחרי כל הנרות, והנס שהנר נשאר דולק עד למחרת ביה"ע ויכלו להדליק ממנו את הנרות, וכ"כ תוס' שבת כב: וריטב"א שם, וכן נוקט הליקו"ה תמיד ל: בתורת הקדשים ה'.
- אבל דעת רש"י כ"י מנחות פו: ושבת כב: ויומא לט. שממנה היה מדליק הפירוש שמדליק אותו ראשון, ובה היה מסיים את ההטבה למחרת (ביה"ע או בבוקר), וזה הנס. ולפי רש"י א"צ להדליק ממנו את הנרות (עיין קונ' יומא להגר"ז עמ' י"ד).
- 162. שבת כב: משום ביזוי מצווה, רמב"ם תמו"ג י"ד, ליקו"ה תמיד ל. ותורת הקדשים ל'.
- 163. רמב"ם שם שמושך את הפתילה שרוצה להדליק ולא את הפתילה הדלוקה.
- 164. לכאור' מדליק קודם את הנר הסמוך לו בצד מזרח

- 150. שמות כ"ז כ"א ויקרא כ"ד ב' יערוך אותה אהרן מערב עד בוקר". רמב"ם עשה כ"ה, חינוך מצווה צ"ח.
- דעת הרמב"ם תמו"מ פרק ג' י"ב שעיקר המצווה הוא ההטבה וההדלקה בכלל ההטבה. אמנם דעת רוב הראשונים שיש מצווה בפ"ע להדליק בין הערביים וכמ"ש הכס"מ, ועיין הדרת קודש שם ס"ק צ"ב.
- 151. דעת הרמב"ם ביא"מ ט"ז שצריך כהן כיון שאסור לזר להכנס להיכל להדליק, אבל אם הוציאו את המנורה לחוץ מותר לזר להדליק לכתחילה (עיין משל"מ בהלכה ט"ו), וכן נוקט הליקו"ה ביומא כ"ד ב'. הראב"ד חולק שלכתחילה צריך להדליק כהן ורק בדיעבד כשר בזה. אמנם הריטב"א ביומא כד: סובר שפסול בזה.
- 152. שמות ל"ח', פסחים נט. ורש"י שם.
- 153. פסחים נט ע"א יומא ט"ז ע"א אין לך עבודה שכשרה מערב עד בוקר אלא זו בלבד. רמב"ם קרבן פסח א' ד'. ולמעשה הדליקו כחצי שעה קודם השקיעה לפני נעילת השערים, עיין רא"ש סוף יומא (סימון כ') ור"ן שם, ט"ז או"ח תרכ"ג ומ"ב ס"ק ב' ושע"צ צ"ב. אמנם בחזו"א מנחות ל"ו י"א כתב שהדליקו בתשע ומחצה.
- 154. ליקו"ה תמיד סוף פ"ג, ובזבה תודה שם מביא כן מהרא"ש ביומא ויעב"ץ. אמנם הביא שדעת הסמ"ג ורבינו ירוחם שהדלקת הנרות אחרי הנסכים, וכ"כ החזו"א מנחות ל' ז' (ד"ה וכתבו) ל"ו ה'.
- 155. שצריך שידלק מערב עד בוקר, עיין רש"י כ"י מנחות פט. ד"ה אין.
- 156. יומא כו. רמב"ם תמו"מ ד' ח'.

הַמַּחְתּוֹת, וְכֵן לּוֹקַח סְפוּג, וּמְנַיֵחַ הַכֵּל בְּכּוֹז¹⁵⁷.
נִכְנָס לְהִיכָל, עוֹמֵד בְּצַד צַפּוֹן שֶׁל הַמְּנוֹרָה לְפָנֵי

157. כנ"ל בשחרית, בסדר לקיחת צרכי ההטבה. ואולי משאיר בבוקר את כל הכלים (חוץ מהכוז) במדריות ליד המנורה, עד בין הערביים.

לו. [איור 26]

סדר הטבת הנר המערבי - כיון שלא דשנו את הנר המערבי בבקר, צריך עכשו לדשנו ולהטיבו. [כשאין נס: אם בבקר כשבא להיטיב את הנרות מצא את הנר המערבי מכבה, כבר דשן אותו בבקר והדליקו, ואין צריך עכשו לדשנו שוב. אבל אם הנר המערבי כבה לאחר תמיד של שחר ולא דשן אותו בבקר, ידשנו עכשו]. מכבה את הנר המערבי, [איור 27] מדשנו ומטיבו כמו בשאר הנרות.¹⁶⁵

ואח"כ את הנר הסמוך לו בצד מערב, והולך ומדליק משמאל לימין, וצ"ע.¹⁶⁶ כנ"ל בהטבת חמש נרות, ע"ש עשרה שלבים בסדר

לאחר שסיים לדשן ולהיטיב את הנר המערבי, מדליקו מאחד הנרות הדולקים. [איור 26] כשסיים להדליק, יורד מהמדרגות לאחוריו, נוטל את הכוזה מהמדרגה השנייה, [ראה איור 27 א] וממשיך ללקת מעט מעט כשמצידד לאחוריו, עד שיוצא מההיכל.¹⁶⁶

הולך עם הדשן ומניחו ליד המזבח במערב הכפוש, [איור 28] כמו לאחר הטבת הנרות בבקר.

איור 26 המנורה ממזרח למערב

איור 27 מכבה את הנר המערבי מדשנו ומטיבו

איור 28 הנחת דשן הנר המערבי במקום הדשן

איור 27 א

יהי רצון שנוזפה לראות את הפהנים בעבודתם בקרוב

המנורה בדרום ההיכל, נוכח השולחן

מזבח הזהב

יו"ל ע"י מכון תורת הקרבנות • תא קולי: 050-4134645 • פקס: 072-3377748 • דוא"ל: 6183447@gmail.com

©

ניתן להעתיק להדפיס ולהפיץ את הגיליון ללא שינויים

מוקד הפצה מרכזי לגיליון זה: ב"ב רח' סוקולוב 6. טל' 03-6189607 או: 6189607@gmail.com